

Landøkonomisk Undervisning i danske Folkeskoler og Seminarier ved Begyndelsen af det 19de Aarhundrede*).

Af Joakim Larsen, Skoleinspektør.

Den Oplysningsiver, som i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede grundlagde den danske Folkeskoles nuværende Ordning, udsprang af en Livsanskuelse, der satte det udvortes nyttige over alle Idealer. Paa Religionens Omraade førte dette til Rationalismen, paa Skolens Enemærker til Opdragelsen af »nyttige Borgere«. Derfor vilde man ikke blot behandle samtlige Discipliner i Skolen ud fra dette Synspunkt, men tillige indføre helt nye Fag, hvis Adkomst til at komme indenfor Skolens Døre motiveredes ved den umiddelbare Nytte, de kunde bringe Eleverne i deres tilkommende Livsgjerning. Blandt disse Fag var Landøkonomi. Der foreligger fra hin Tid en Række Forslag og Forsøg paa at faa indført landøkonomisk Undervisning i Landsbyskoler og paa Seminarier. Resultatet var imidlertid saa tarveligt, at Sagen for største Delen er gaaet ud af Almenhedens Bevidsthed. Nogle enkelte Træk af denne Bevægelse skulle her opfriskes, da en beslægtet Bevægelse nu har ført til det toaarige Feriekursus i Jordbrug, Planteavl og Husdyrbrug, der af Kultusministeriet er oprettet paa Landboskolen ved Lyngby for Skolelærere i disses Feriemaaned, August.

Skolevæsenets Reform udgik fra to Grupper af Mænd med meget forskjelligt Syn paa de fleste pædagogiske Spørgsmaal. Medens den ene var konservativ og national, havde den anden Oplysningstidens liberale og kosmopolitiske Anskuelser. Til Trods for disse Modsætninger mødtes de dog i Ønsket om at

*) I det væsentlige efter Forf.s »Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818«. Kbh. 1893. (V. Thanning & Appels Forlag.)

optage landøkonomisk Kundskab i Skolens Fagkreds. Guldberg var vel en bestemt Modstander af, at Bønderbørn i Skolen lærte mere end Kristendom, Læsning, Skrivning og Regning, men med Havedyrkning gjorde han en Undtagelse. Den hørte hjemme i Landsbyskolen. Og for Balle stod Kundskab til Ager- og Havedyrkning som et nødvendigt Fag baade paa de vordende Seminarier og i Landsbyskolens ældste Klasse. Her skulde ogsaa »Almuens Lærer« bruges som Læsebog. Selv naar Balle fremsætter sine yderst beskedne Fordringer til de Lærere, man maatte nøjes med, indtil Seminarierne kom i Stand, ere landøkonomiske Kundskaber dog medtagne.

Den fra Tyskland indførte filantropistiske Retning i Pædagogiken stillede samme Krav. Den brandenborgske Godsejer Rochow, hvis Skoler bleve Forbilledet for de forbedrede Folkeskoler hos os, indførte under Navn af »almennyttige Kundskaber« en Undervisning i Realier med særligt Hensyn paa Landboforhold og krævede Stykker om Bondegjærning optagne i Læsebogen. Da Ludvig Reventlow, »Danmarks Rochow«, 1783 oprettede de første danske Landsbyskoler med filantropistisk Tilsnit, blev der i Undervisningsplanen ligefrem fordret, at Skolerne skulde undervise i Ager- og Havedyrkning. Paa Kronborg og Frederiksborg Amter, der baade i Landbo- og Skolespørgsmaal viste Førstegrøden af den nye Tids Reformtanker, skulde der 1789 til Fremme af Havedyrkningen tildeles hver Skolelærer en Have paa 4 Skp. Land og forsynet med gode Frugttræer. Ligeledes opfordredes Skolelærerne til at dyrke Hør og Hamp og deres Hustruer til at lægge sig efter at spinde disse Varer for derved at fremme Husfliden.

I Litteraturen findes tilsvarende Udtalelser. Allerede 1773 fordrer Resewitz i sin Bog om Borgerens Opdragelse, at Børnene i Landsbyskolerne skulle undervises i de første Grundsætninger af Agerbrug og Kvægavl, og at Skolelæreren skulde have en Part af den fælles Bymark, der udskiftedes ved Fællesskabets Ophævelse, ikke blot til Livets Ophold, men ogsaa for her at gøre Forsøg, der kunde være vejledende for andre Jordbrugere. Da Universitetskansler Cramer nogle Aar efter gjorde sig til Talsmand for en radikal Forandring af Skole-

væsenet, vilde han have, at Folkeskolen skulde undervise baade i Realier, Havedyrkning og Madlavning. Den skulde give Børn Kjendskab om spiselige Planter, ikke blot de fra gammel Tid anvendte som Kaal, men ogsaa Nyheder som Kartofler og Nelder. Han fik Svar fra den konservative Lejr af Præsten Faber i Jungshoved, der mente, at Skolevæsenet trængte ikke til nogen Grundforbedring. Dog mødtes han med sin Modstander i Ønsket om at faa Landøkonomi indført i Skolerne. Han vilde nemlig give Børnene Læsebøger, der kunde belære dem om Markens og Havens Dyrkning, Urters Brug, Brygning, Bugning og Nedsaltning samt Kreaturerens Behandling.

Under disse Forhold var Landhusholdningsselskabet ganske naturlig interesseret i at fremme Folkeskolens Forbedring, og fra 1781 udsatte det Præmier for Skolelærere, der lærte Bønderbørn at skrive og regne, og især for dem, der tillige vejledede Børnene til at forstaa de landøkonomiske Lærebøger, Selskabet lod udgive. Præsten Steenvinkel tilegnede derfor 1782 Selskabet sin Bog om Oplysningens og Sædelighedens Fremme blandt Almuen paa Landet.

For at ordne Folkeskole- og Seminarievæsenet nedsatte Regjeringen 1789 en Kommission, i hvilken Brødrene Reventlow og Balle vare de betydeligste Medlemmer. I det Forslag til Lov om Landsbyskolerne, som Kommissionen udarbejdede, blev det bestemt, at Bønderbørn skulde lære Naturfag med særligt Hensyn til deres Anvendelse ved Landbruget og desuden meddeles nogen Kundskab om Agerdykningsredskaber og Landmaaling. Til Brug som Læsebog i Skolerne lod Kommissionen oversætte Beckers »Noth- und Hülfsbüchlein«, der blandt andet indeholdt en fuldstændig Bondepraktika, som gav Underretning om Markens og Havens Behandling, Husdyrenes Røgt, Ølbrygning, Bugning m. m. Endnu videregaaende Fordringer bleve fremsatte af de mere radikale Oplysningsmænd. Saaledes vilde Professor G. H. Olsen have, at Konfirmationen skulde ændres til en Prøve i alt, hvad der tjener til Almuens saa vel timelige som evige Held, saa at den ej alene gav Himlen, men ogsaa Staten oplyste og værdige Borgere. Og Professor Villaume, en

indkaldt Tysker, der bistod L. Reventlow i hans pædagogiske Virksomhed, vilde i Landsbyskolen have den tilkommende Bonde undervist i følgende Æmner, oplyste ved praktiske Forsøg:

- a) Om Avlsredskaberne og deres Brug.
- b) Om Jordarternes Beskaffenhed i Henseende til deres Frugtbarhed og om deres Forbedring ved Gødning og Jordblanding.
- c) Om Behandlingen af forskjelligt Jordsmon og Midler til at forbedre Afgrøden.
- d) De skadelige Dyrs og Ukrudarters Naturhistorie, for saa vidt denne kan være et Middel til at lette deres Udryddelse.
- e) Om Kvægavl, Græsning, Staldfodring, Sygdomme og Lægemidler.
- f) Biavl, Havebrug, Dyrkning af forskjellige hidtil ukjendte Produkter osv.
- g) Bygningers Opførelse og Vedligeholdelse.
- h) Om sparsommelig Omgang med Brændsel.
- i) Bondens Forhold til hans Tyende, Herskab og Staten.

I Overensstemmelse med denne Tankegang søgte man i Skolebøger og Folkeskrifter at fremme den landøkonomiske Indsigt. Rochow gik i Spidsen, idet han i sin Læsebog optog Stykker om Faare- og Biavl, Staldfodring, Hoveri og Landgilde m. m., og en Række andre Læsebogsforfattere, baade tyske og danske gik i samme Spor. Blandt de Bøger, der gaves Børn i Præmie eller laantes dem til Læsning i Hjemmet, var der mange Folkeskrifter med direkte Belæring om Landmandens Sysler. Foruden den allerede nævnte »Nød- og Hjælpebog« fremkom der en Række lignende Oversættelser fra Tysk: »Almuens Lærer«, »Landsbyselskabet«, »Almueevenen«, »Visdomsbog for den kristelige Landmand« m. fl. De søgte alle at lære Bonden at forbedre sine Kaar, føre en fornuftig Husholdning og et planmæssigt Agerbrug, forsage Overtro og leve tilfreds med sine Kaar. Derfor indeholde de en broget Samling af Æmner: fra Guds frygt og Børneopdragelse ned til Humleavl og Mærgling. Blandt danske Arbejder i denne Genre var Emanuel Ballings »Husmoderen

eller den værdige Landbokvinde«. I denne Bog, der fik Landhusholdningsselskabets Sølvmedaille, skildres den flinke Marthe, som efter at have tjent syv Aar i Præstegaarden giftede sig med Avlskarlen, der fæstede en Gaard paa Godset og senere blev Ejer af denne. Ved at beskrive Marthes fornuftige Husholdning og Omhu for Børn og Tjenestetyende bliver her Lejlighed for Forfatteren til at give en Masse nyttige Raad og Anvisninger. Ogsaa de ved Landhusholdningsselskabet udgivne Vejledninger i Have- og Jordbrug (E. Fleischer: Agerdyrkningskatekismus 1780. J. L. Mansa: Havekatekismus 1787. H. J. C. Høegh: Anvisning til et velindrettet Jordbrug 1795. J. Jacobsen: Havebog for Bønder 1809) bleve brugte til Oplæsning i Skolerne eller som Præmiebøger. Høeghs Bog skulde efter kgl. Resolution uddeles af Rentekammeret til Skolerne, efterhaanden som disse fik seminaristiske Lærere. For at føre hele denne Litteratur ind paa Livet af Almuen, der i Regelen holdt paa sine gamle Krøniker og Æventyrbøger, blev der oprettet Laanebogsamlinger, og nidkære Præster forestode ikke blot Udlaanet, men oplæste og forklarede Partier af Bøgerne. Landhusholdningsselskabet uddelte Belønninger til de Præster og Lærere, som stiftede Laanebogsamlinger, der indeholdt mindst 40—50 almenyttige Skrifter af moralsk, fysisk, geografisk, historisk og økonomisk Indhold og udlaante disse gratis. Det uddelte ogsaa Bøger og udgav 1807 en Fortegnelse over Skrifter, der egnede sig for disse Bibliotheker.

For at Skolebørn kunde faa Undervisning i det nye Fag maatte Læreren ogsaa oplæres i det, og det nævnes derfor i alle Planerne for de Seminarier, der oprettedes. Det første i den danske Stat aabnedes i Kiel 1781. Her var baade Have og Planteskole til Vejledning for Eleverne. Blaagaard Seminarium paa Nørrebro, der begyndte 1791, blev dannet i Kiels Billede, og følgelig maatte der ogsaa optages Landøkonomi. Da man forhandlede om Ordningen ved dette Seminarium, foreslog Riber, at hans Kollega Dreier ved Efterslægtsselskabets Skole, der havde udgivet en Læsebog af udelukkende agronomisk Indhold, skulde ansættes som Lærer i Landvæsen

ved Blaagaard, saaledes at han om Vinteren foredrog Theori og om Sommeren ledede praktiske Øvelser. Man nøjedes dog med at antage en Gartner til at undervise i Havedyrkning og Biavl. Af hans Instrux ses, at Eleverne skulde lære, hvorledes en Landsbyhave burde anlægges, Jordens Behandling og Gødskning, Køkkenurters og Frugttræers Dyrkning m. v. Virkeligheden kom dog ikke til at stemme med den projekterede Plan. 1797 krævede den store Skolekommission, der bestyrede Seminariet, at Agerbrugslære efter Høeghs Bog skulde virkelig optages som Undervisningsfag. Men Lærerne fik det afværget*), da de erklærede, at naar Eleverne i tre Aar skulde lære saa mange Fag, lærte de intet til Gavn. Senere søgte dog Saxtorph at skaffe Eleverne grundigere Kundskab om de Træer og Buske, som med Fordel kunde dyrkes hos os, og anlagde derfor »et Arboret« paa 150 Arter, desuden et lille botanisk Anlæg af de vigtigste Kornarter, Græs- og Foderurter, Gift-, Farve- og Lægeplanter. Det blev ødelagt under Bombardementet 1807, men da Seminariet derefter flyttedes til Jonstrup, søgte Saxtorph atter at skaffe en Samling økonomiske Planter til Veje, saa vidt de trange Tider tillod. Brahetrolleborg Seminarium, der aabnedes 1795, optog i sin Undervisningsplan ikke blot Ager- og Havebrug, men ogsaa de tilhørende Afsnit af Kemien. Dog synes det, som om disse Fordringer nærmest ere forblevne paa Papiret.

Da der med Begyndelsen af indeværende Aarhundrede indtraadte en Reaktion mod Halvfemsernes temmelig vidtgaaende Krav til Seminariueddannelsen og i Modsætning hertil krævedes udelukkende praktisk Undervisning og tarvelig Op-

*) De vilde kun give Eleverne Høeghs og Fleischers Bøger til Gjennemlæsning. »Men mere end et blot Begreb om Theorien — og det endda for Tidens Skyld knapt nok — kan der ikke her vindes. Overalt faar Seminaristen, naar han engang kommer til sin Skole, hverken Jord eller Tid eller Folk eller Arbejdsdyr eller Redskaber nok til at kunne vende Bøndernes Forgjænger i Agerdyrkingen. I sund Menneskeforstand, i Borgertroskab og sand Religiositet vorde han det, og — det være Maalet!« Det maatte være nok i denne Retning, at Eleverne lærte Fysik, Botanik og lidt Havedyrkning.

dragelse, blev der i Præstegaarde paa Landet oprettet en Række Seminarier, hvis Elever næsten udelukkende vare Bøndersønner, skulde klæde sig i Bondedragt, have Bopæl og Kost hos de omboende Bønder og hjælpe disse ved Markarbejde i Høst- og Pløjetid, ligesom Latinskolernes Disciple forhen havde gjort. Løsenet blev nu, at Skolelæreren skulde opdrages til at være fornuftig Bønde iblandt Bønder. Her var udmærket Plads for landøkonomisk Undervisning. I det første af disse Seminarier, Vesterborg paa Lolland, der blev oprettet 1801, fik hver Elev sit Stykke Jord til Dyrkning i Pastor Boisens Have, og de Lærere, der udgik herfra, roses bl. a. for, at de selv dyrkede deres Jord med Bistand af Kone og Børn. Ved Brøndbyvester Seminarium, hvor Eleverne ogsaa forrettede Markarbejde for deres Værter, skulde de tillige anlægge Haver for disse. Hertil fik de Træer fra de kgl. Planteskoler, og Rentekammeret tillod dem at lære Podning og Okulering i den kgl. Frugthave ved Frederiksberg. Ved Dimissionen fordredes det, at de kunde opmaale en Bondelod og tegne et Kort over den. Paa Skaarup Seminarium nævnes Kurvefletning og Soldsætning blandt de Haandarbejder, Eleverne oplærtes til, og under Moralen skulde Landmandens Pligter og Rettigheder særlig omtales. Ved Blaagaard slog man nu ind i samme Spor. Da Undervisningen ændredes 1804, udgav Dr. Fr. Münter en Anvisning for Seminarielærerne og fordrede i denne, at der bl. a. skulde gives de vordende Lærere Kundskab om Husdyrenes Sygdomme og Midlerne til deres Helbredelse, om Biavl, økonomiske og medicinske Planter m. m. Seminarielærerne vare nu villigere end nogle Aar før til at gaa ind paa, at Læreren skulde være »Landmandens fornuftige Raadgiver« *).

*) I en Erklæring af 20. Aug. 1804 udtale Lærerne ved Blaagaard sig saaledes: »Landalmuelæreren Stilling tilbyder ham en Virkekreds, som det i en dobbelt Henseende bør være ham vigtigt paa bedste Maade at udfylde, dels for den umiddelbare Nytte han derved stifter, dels fordi den bliver ham det bedste Middel til at arbejde med Held i sit egentlige Kald. Han kan nemlig skaffe sig de ældres Fortrolighed og Agtelse og saaledes blive i Stand

Endnu videre gik man paa de jydskes Seminarier, som 1806—15 oprettedes i Borris, Snedsted, Lyngby og Ranum. Amtsprovst Krarup, der oprettede det første af disse, var ikke blot nidkær for Oplysningens Fremme, men lige saa ivrig for at forædle Frugttræer, plante Pil og røgte Bier. De andre Seminarieforstandere gik i hans Spor og søgte at indrette hele Seminarieundervisningen efter det for Landboerne umiddelbart nyttige. Eleverne skulde kjende de vigtigste diætetiske Regler og Behandlingen af Skindøde. Havedyrkning burde de lære »saa vel de almindeligste Køkkenurter som fornemmelig Piles og andre Træers Plantning, Frugttræers Opelskning, saa og Omgangsmaaden med Humle, Hør, Krap og desl. samt med Bier«, ja endog noget af den nyere Agerdyrkningstheori. Denne skulde oplyses ved Forsøg, der som Regel foretoges paa Præstegaardens Jord. Fritiden skulde bruges til Smaasysler i Haven eller til Tegning, Indbinding af Bøger, Pap- og Kurvemagerarbejde samt, hvor der var Lejlighed, til Snedker-, Drejer- og Malerarbejde. Hos deres Værter burde Eleverne anlægge Haver, og til disse fik de Sættepil og Frugttræer af Seminariets eller Præstens Planteskole. Efter Afgangen fra Seminariet skulde de vedligeholde Forbindelsen med dette og hvert Aar gøre Indberetning om deres Skolevirksomhed, ledsaget af et Vidnesbyrd fra Sognepræsten og nogle af Skolebørnernes Forældre. I Planen for Lyngby Seminarium hed det, at de, der ikke strax fik Ansættelse, skulde være Omgangsskolelærere om Vinteren, medens de om Sommeren kunde ernære sig ved Bondearbejde, eller de kunde tage Plads som Huslærere, »dog at de ikke fravænnedes

---

til at virke med dobbelt Held paa deres Børn, naar han besidder saa megen Kundskab, at han kan give Landalmuen gavnlig Raad i de mange Tilfælde, hvor han (!) saavel i sin Haandtering som i sin Stilling som Borger kan behøve Vejledning, hvilken han naturligvis helst vil søge hos den, som han tiltror større Indsigter, og som han tillige ikke anser for at være saa højt hævet over sin Stand, at han skulde undse sig ved at nærme sig ham for med aabenhjertig Enfoldighed at forebringe ham sit Anliggende«.

deres Bondelevemaade.« Som Lærere maatte de ikke lægge Havedyrkningen paa Hylden, men skulde »efterkomme den danske Lovs 3—13—18, som befaler at lægge i det mindste 5 Humlekuler, plante 3 Æble-, Pære- eller andre gode Træer og desforuden 10 Pile aarlig«. Om denne Virksomhed som Plantører skulde Seminaristerne ogsaa indsende Attest til Seminariet, og Paabud herom fandtes i deres Dimissionsattest.

Ogsaa ved de ældre Seminarier blev det i de samme Aar forsøgt at uddanne Seminaristerne til Landmænd. Det synes, som om Tidsaanden nu, da det er paa Hædingen med den, vil prøve paa at holde sig oppe ved en kraftig Appel til den rent materielle Interesse. 1805 tilbød den landøkonomiske Professor Begtrup at undervise Eleverne paa Blaagaard i Agerdyrkning de 8 Maaneder af Aaret fra Mikkelssdag til Pinse, dels for at de kunde dyrke deres egen Jordlod med større Fordel, og dels for at deres Eksempel skulde paavirke Bønderne. Derved vilde Skolelæreren vinde i Agtelse og Tillid, da Bonden sætter mest Pris paa den Mand, som forstaaer sig bedst paa Jordbrug. Tilbudet blev modtaget, og s. A. begyndte Professor Begtrup at holde Forelæsninger paa Seminariet og praktiske Øvelser i det Classenske Agerdyrkningsinstitut udenfor Østerport. Saxtorph forklarede Agerdyrkningsredskaberne. Aaret efter fik Seminariet til denne Undervisning overladt 3 Tdr. Land af de blaagaardske Jorder. Ved Vesterborg paatog den unge Grev Reventlow paa Pederstrup sig Undervisningen i Landbrug.

Kancelliet synes ikke at have været rask nok til at fremme denne Undervisning ved alle Seminarierne, hvorfor Kongen personlig tog Sagen i sin Haand. Pastor Frechland, senere Sognepræst paa Frederiksberg, indgav 1809 et Forslag til Kongen om at lade Seminarierne fuldstændig svare til deres Navn ved at blive Planteskoler for Landøkonomien, saa at Seminaristerne som Lærere kunde undervise Børneskolens ældste Klasse i Landbrug og tillige foretage praktiske Øvelser med den. Forinden en Dreng stedtes til Konfirmation, skulde han gøre Rede for Landøkonomien lige saa vel som

for Religionen. Den store Skolekommission fraraadede naturligvis denne Galskab, men foreslog, at der ved hvert Seminarium skulde være en Jordlod til Elevernes Vejledning i Agerbrug, for at Skolelæreren ved sit Exempel kunde virke til Agerbrugets Fremme blandt Husmænd og Parcellister, ligesom Præstens Avlsvæsen skulde være Mønster for Gaardmændene. Dette bifaldt Kongen, som 1810 bemyndigede Kommissionen til at sørge for, at hvert Seminarium fik sin Jordlod. Det var ogsaa Kommissionen, som sendte den af unge Grev Reventlow udarbejdede Plan for en saadan Lods Dyrkning til de den underlagte Seminarier. Kancelli og Rentekammer fik kun en Meddelelse om Sagen. Ved Jonstrup købtes et Stykke Jord, og ved Trolleborg overdroges det Lærerne at komme med Forslag til Ordningen af »denne velgørende Sag«, men de ynkelige økonomiske Forhold ved dette Seminarium forhindrede vistnok Købet. I Jylland tog man det alvorligere. Borris Seminarium fik 6 Tdr. Land til Agerbrug og $\frac{1}{2}$ Td. Land til Havedyrkning foruden to Haver, som tidligere fandtes. En Bondesøn blev sendt til Trolleborg og Taasinge for paa de derværende Herregaarde at lære det forbedrede Jordbrug, som han efter sin Hjemkomst indførte paa Seminariets Jordlod, og Eleverne fik nu Lejlighed til at beundre saadanne Nyheder som Hyppeploven og den engelske Plov. Ogsaa Havedyrkning, der især omfattede Træers Plantning og Forædling, blev dreven med stor Iver under Krarups egen Vejledning, saa længe hans Tid tillod ham det, og senere ved en af Eleverne, der havde været i Gartnerlære. Krarup fortsatte dog den theoretiske Undervisning ved at gennemgaa den af Landhusholdningsselskabet udgivne Havebog for Bønder. Der blev ved Borris ogsaa dyrket Humle, Tobak og Hør. Til Behandling af Hørren blev der givet Anvisning af en af Eleverne, der havde været paa »Hørinstituttet« paa Trolleborg. Da Professor Olufsens Lærebog i Landøkonomi udkom i ny Udgave 1814, forærede det Classenske Fideikommiss 138 Eksemplarer af den til Kancelliet, som uddelte en Del af dem til Seminarierne og overlod Resten til Bi-

skopperne, der satte dem i Cirkulation blandt Præsterne. Disse skulde jo bruges til Fremme af alle almenyttige Sager; endogsaa da Regeringen opfordrede til at spise Hestekød i større Omfang, fik Præsterne Paalæg om at overvinde Almuens Fordom mod denne Føde.

Regeringen tog sig ogsaa af Biavlens ved Seminarierne. 1811 bifaldt Kongen Rentekammerets Forslag om, at der til hvert Seminarium blev anskaffet 3—4 Bikuber af forbedret Indretning og lige saa mange Bistader for at øve Seminarister i Biers Behandling efter Pastor Rønnes Anvisning. Et Antal Eksemplarer af denne blev tilsendt hvert Seminarium, og Rønne blev opfordret til at lade Bikuberne forfærdige. Ogsaa paa dette Omraade stod Borris højt; Forstanderens og Seminariets Bistokke gave rig Lejlighed til at lære Behandlingen af disse vingede Husdyr.

Sløjden ved Seminarierne skulde ogsaa gaa i Retning af det for Landboerne nyttige. Hvad der i dette Fag udrettedes paa Skaarup, er allerede omtalt. Paa Borris lærte Eleverne ikke blot Bogbinderi, men tillige Haandgrebene ved Kurvebinding. I dette Arbejde havde man ved Snedsted efter 2 Aars Forløb kun drevet det til at flette grove Riskurve, men Forstanderen haabede at faa et dueligt Menneske i sit Hus, der kunde føre Undervisningen videre. Han sendte dog Kancelliet Prøver paa Elevernes Bogbinderi og Korttegning. I Lyngby drev man kun Paparbejde, men Regeringen gjorde her et Forsøg paa at gaa langt videre. Da Sognepræsten i Vivild, Konsistorialassessor Krarup, en Broder til Seminarieforstanderen, havde indgivet et Forslag til Kongen om Oprettelse af et Industrimuseum, mente Frederik den Sjette, at en Del af den Undervisning, der ønskedes henlagt til det paatænkte Museum, kunde optages af Seminarierne, især Dyrkning af Handelsplanter. I denne Anledning optoges der paa Lyngby en Bondesøn fra Vivild, der skulde meddele sine Kammerater den Kundskab, han fra sin Hjemstavn havde ikke blot om Handelsplanters Dyrkning, men ogsaa om Tørveæltning, Kurvefletning o. desl. Han synes dog ikke at have

udrettet synderlig og maatte tilsidst forlade Seminariet paa Grund af Legemssvagthed*).

Endnu i det almindelige Seminarireglement af 10. Februar 1818 blev det for alle Landets Seminarier bestemt, »at Eleven i Havedyrkning lærer saa vel theoretisk som praktisk de almindelige Regler og Haandgreb ved en Urte- og Frugthaves Anlæg og Kultur; at han for Jordbruget kjender de vigtigste Grundsætninger og forstaar efter disse at vælge den fordelagtigste Drift for den ham tildelte Jordlod; ogsaa om Biernes Natur, Husholdning og Pleje bør han have Kundskab samt praktisk Øvelse i deres og deres Produkters Behandling«. Undervisningen i Haandgerning skulde især omfatte det i enhver Landhusholdning nyttige Husgeraad, som ellers maatte anskaffes for Penge, saasom Kurve af Vidjer og Halm, Bikuber, Sæller, Skeer, Træsko m. m.

Men under den forandrede Tidsaand kunde disse Discipliner ikke holde sig. Sløjden blev lagt fuldstændig paa Hylden, Agerdyrkningen ligesaa, og tilbage stod der kun en Smule Havedyrkning som en lille Friluftssyssel til Afveksling med det boglige Arbejde. Allerede i det provisoriske Reglement for Landsbyskolerne af 1806 var enhver Landbrugsundervisning forsvunden, og det samme blev Tilfældet ved den endelige Redaktion af Skolelovene 1814.

Aarsagen til at denne Bevægelse saaledes løb ud i Sandet, var først og fremmest den forandrede Retning i Tiden, der traadte i Opposition til Oplysningstidens Overgreb og Fejlsyn. Dernæst gjorde den økonomiske Elendighed det nødvendigt at

---

*) Som Exempel paa, hvor vidt ivrige Venner af Husfid kunde gaa, kan anføres, at Pastor Krogh i Rye foreslog 1811, at i Landsbyskolerne skulde Pigerne lære at spinde, strikke, sy og væve samt »gode økonomiske Husholdningsregler« og Drengene lære i Skovegnene at lave Skeer, Øser, Træsko, River, Greve, Plove, Harver, Vogntøj (de sidste Sager kun som Legetøj), ved Strandkanten at binde Fiskegarn, bygge Baade, lave Aarer og Øsekar, pille Tovværk, spinde Garn og flette Maatter samt paa Hederne at flette Halm- og Pilekurve, spinde Reb, støbe Knap- per o. s. v.

indskrænke sig i alle Retninger. Men den Maade, hvorpaa Sagen blev grebet an, havde ogsaa sin Del i det uheldige Udfald. Vel er det sandt, at enhver Skoleundervisning bør have Elevens tilkommende Livsstilling for Øje, og at de nærmest liggende Midler til Uddannelse aldrig bør forsømmes. Men i hin Tid vilde man bryde aldeles tumultuarisk ind i Skolen med de landøkonomiske Discipliner uden nogensomhelst Forberedelse, Stoffet var ikke bearbejdet til Skolebrug, Lærere manglede for største Delen, Undervisningsmidler ligesaa. Sagen maatte derfor lide Skibbrud. Lagt til Rette efter Skolens Fordringer ville imidlertid Partier af den hele Landbrugsviden være paa deres Plads ved Undervisningen, naar det blot altid fastholdes, at Folkeskolens Hovedopgave er Almendannelse, og at enhver Disciplin kun faar Berettigelse til at optages i Skolens Fagkreds i samme Grad som den ved Siden af sin rent udvortes Nytte tillige indeholder Momenter af almindelig Betydning.
